

Arbejderhistoriens identitetskrise

af Steen Bille Larsen

For nogen tid siden omtalte TV-avisen Wandel-rapporten og dens forslag om at genindføre professorvældet på universiteterne. Under indslaget vistest sort-hvide optagelser fra studenteroprørets dage. Kameraet panorerede hen over en stuvende fyldt sal med deltagere i en påklædning, som med al tydelighed mindede os om, at det er længe, længe siden.

En af de mange positive følger af opbruddet omkring 1970 var, at universiteterne begyndte at interessere sig for verden uden for de lærde mure. Et af de nye emneområder, som opdyrkedes i disse år, var arbejderbevægelsens historie.

Med iver kastet stort set alle sig over et emne, som hidtil havde været overset. Det var en del af den kritiske forskning. Viden om arbejderbevægelsen blev betragtet som nødvendig baggrund, næsten uanset hvad man ville studere. Den store interesse førte til, at yngre historikere stiftede Selskab til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie, som fra starten var lagt an på at skabe en fælles ramme for såvel professionelle forskere som for ikke-akademikere.

Selskabet blev en succes. Det voksede hurtigt til omkring 7-800 medlemmer og har igennem sin 15-årige levetid opvist stor aktivitet med udsendelse af bøger og blade og med afholdelse af møder og seminarer. Resultaterne har været så gode, at andre har skævet til dem. Senest gælder det et nydannet Idrætshistorisk Selskab. I Idrætsselskabets netop udsendte årbog fremhæves udforskningen af arbejderbevægelsens historie som forbillede:

"Fra starten var der en ikke unaturlig intern politisk rivalisering - både parti- og fagpolitisk. Det nye selskab mødte en vis mistænksomhed fra etablerede institutioner. Tydeligvis var de nervøse for en institutionskritisk holdning i forskningen. Der var politisk sprængstof i forskningsfeltet.

Først gradvis nåede selskabet accept og anerkendelse efter en halv snes års arbejde.

Internt løste selskabet de politiske rivaliseringer og holdt sig uden for alle omklamringer. Det forblev uafhængigt af or-

Lede

ganisationer. Økonomisk blev selskabet baseret på kontingen-
ter og offentlige tilskud, bl.a. fra Nordisk Kulturfond, ikke
fra organisationer og partier. Ingen fik lov at manipulere
forskningen eller selskabets aktiviteter."

Set i tilbageblik er der sket meget inden for arbejderbevægelse-
ns historie. Emneområdet er i sig selv politisk og kunne
nemt blive viklet ind i stridighederne i arbejderbevægelsen.
Det lykkedes at undgå den fælde. I stedet blev det et frugt-
bart forum for kritisk forskning og rammen om stadig diskus-
sion.

Resultaterne er ikke udeblevet. Indtil 1970 var arbejderne -
det store flertal af befolkningen - et overset kapitel. Blev
der endelig skrevet om arbejderbevægelsens historie, var det
normalt de politiske partier, som skrev deres egen historie.
Det blev ofte gjort ved at sætte lighedstegn mellem partiets
og klassens historie: gik det godt for partiet, gik det efter
den gamle historieopfattelse også godt for arbejderklassen, og
omvendt. Denne form for historieskrivning er siden blevet be-
nævnt som "legitimationshistorie", da den udelukkende tjener
til at retfærdiggøre en bestemt politisk linie i arbejderbe-
vægelsen.

Opgøret med legitimationshistorien var voldsomt i de første
års kritiske forskning. Yderliggående forklaringer var i høj-
sædet. Arbejderne blev betragtet som en kæmpende og sejrrig
klasse på fremmarch, som blev holdt tilbage eller direkte for-
rådt af de politiske og faglige ledere. Historiens store ven-
depunkter, septemberforliget i 1899, påskekrisen i 1920, en-
hedsforhandlingerne i 1945 og generalstrejken i 1956 betragte-
des som en række forræderier med arbejderklassen.

Siden er de materielle forhold blevet inddraget i større om-
fang og dermed er den meget ensidige opfattelse af udviklingen
forladt. Der er nu almindelig forståelse for, at der i arbej-
derbevægelsens findes forskellige politiske holdninger, som ind-
byrdes strides om indflydelsen, lige som arbejderklassen til
forskellige tider har bestået af flere lag, hvilket igen har
indvirket på bevægelsens historie.

Dernæst har der udviklet sig en stor interesse for socialhisto-
riske sider af arbejdernes historie. Det var medført en vældig
og frugtbar diskussion om forholdet mellem den traditionelle
bevægelseshistorie og de socialhistoriske aspekter. Denne dis-

kussion har betydet et nyt ryk fremad mod en totalforståelse af arbejderbevægelsens historie.

Resultaterne er således åbenlyse. Meget er nu allerede almindeligt anerkendte holdninger.

Mange af de øvrige initiativer, som opstod i begyndelsen af 70-erne, er nu gået ned. Overraskende nok har dette ikke været tilfældet for interessen for arbejderbevægelsens historie, hvilket bl.a. ses af udviklingen inden for Selskab til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Efter at adgangsbegrænsningen blev indført på universiteterne er antallet af studenter i faget historie faldet voldsomt. Man kunne derfor frygte, at det meget hurtigt ville afspejle sig i en tilbagegang for et selskab, der i så høj grad har været knyttet til studenterforskning og yngre historikere. Faktisk har det ikke været tilfældet. Den store overraskelse har været, at medlemstallet konstant har ligget på 7-800, så aktiviteterne har kunnet fortsætte.

Det er klart, at der er sket et fald i antallet af personer, der direkte beskæftiger sig med arbejderbevægelsens historie på universiteterne, men arbejderhistorien inddrages i stadig nye sammenhænge. Det har givet stødet til tværfaglighed og nye emner - endnu en frugtbar udvikling.

Man kan næsten tale om et spring fremad i interessen. Fagbevægelsen er gået med ind og har skabt Arbejdermuseet, der henvender sig til en meget bred kreds. Fagbevægelsen har også støttet egentlig forskning. Det store projekt om arbejdsmandens historie, der støttes af Specialarbejderforbundet, er et eksempel herpå. Et andet eksempel er fagbevægelsens støtte til udgivelsen af politirapporterne om Louis Ho og 1. Internationale, og medvirken til at bogen tilbydes IO-medlemmer til fævepris. Selv fjernsynet har arbejderbevægelsens historie på programmet, idet der planlægges en serie, som skal sendes lørdag aften.

Alligevel har krisen længe luret for arbejderhistorien. Det har været nærliggende at frygte, at det bratte fald i antallet af studerende pludselig skulle slå igennem i et lige så brat fald i interessen. Hvad skulle man i så fald gøre for at "overvintre"? Man kunne f.eks. tænke sig, at de gamle holdt ud, indtil nye kunne tage over.

Før denne diskussion rigtig er begyndt, er faldet for interessen for arbejderhistorien pludselig kommet - og det fra en helt anden side end ventet. Nye kommer stadig til, men en stor gruppe af de "gamle" er øjensynlig ved at falde fra på én gang. Dvs. de, der var med til at opdyrke interessen og skabe den kritiske forskning. De der var med til at bane vejen i sin tid.

Hvorfor nu det? Hvad er der sket?

Er det rigtigt, som Carsten Jensen skrev i et essay for nylig, at de danske firsere er blevet hjemmestrik og sutsko for engagementstrøtte akademikere? At efter 1970-ernes hårde kost for svage maver, er vi nu kommet på skånekost? Det er en beskrivelse af symptomerne, ikke af årsagerne. En oplagt forklaring er, at mange af de ansatte på universiteterne på grund af nedskæringerne har været tvunget til at finde nye interesseområder for at undgå arbejdsløsheden.

Dette kommer på tværs af "overvintringsstrategien", ganske enkelt fordi en del af dem, der skulle være med til at skabe interesse for arbejderhistorien i nye kredse, nu selv er ved at glide ud.

Normalt plejer vi at skue mod vore nordiske nabolande, hvis vi savner inspiration, men her er ikke megen trøst at hente. I Sverige findes et fornemt, uadrettet blad om arbejderbevægelsens historie, men det finansieres af det svenske arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv, som har fuldtidsansatte til at varetage udgivelsen - en form, som ligger milevidt fra, hvad vi økonomisk har formået her i landet. I Norge står det ikke meget bedre til. Forlaget Pax måtte sidste år opgive at udgive en årbog og har overladt opgaven til det norske bibliotek og arkiv. Både det svenske og det norske arkiv drives ligesom det danske af fagbevægelsen, så i realiteten har man i vore nabolande overladt opgaven til organisationerne.

Økonomisk baseret på kontingenter...ikke på organisationer og partier...ingen skal have lov at monopolisere", således omtrent hedder det i den oven for citerede artikel, hvor det danske selskab blev fremhævet som forbillede. Denne model findes altså ikke i Sverige og Norge. Her garanteres publikationsvirkksomheden af, hvad der svarer til vores IO.

Denne bekymring skal ikke opfattes som en kritik af fagbevægelsens interesse for historien. Tværtimod har de mange initiativer i

Jen

ativer i fagbevægelsen været til stor inspiration for dem, som forsker i emnet. Men det er nu en gang således, at fagbevægelsen og de politiske partier først og fremmest skal kæmpe for deres mål. Forskningen skal stille kritiske spørgsmål og bane nye veje. Derfor må arbejdet ske i en vekselvirkning, hvor den enkelte kan tage del i organisationens og partiets projekter, samtidig med at det selvstændige forskningsmiljø oprettholdes.

Forskningen må derfor ikke falde for fristelsen til at lade sig protegere af fagbevægelsen - uanset at mange sikkert vil anse det for bekvemt, hvis det hidtidige økonomiske grundlag, kontingenterne, skulle begynde at skride. I stedet er det nødvendigt at nyformulere forskningen i arbejderbevægelsens historie, og ikke blot som en "overvintring". Det må gribes an på en ny måde.

Det er ikke nok at stille sig tilfreds med den stigende interesse for arbejderhistorien uden for de traditionelle miljøer. Emnet har nok erobret sig en plads i den historiske bevidsthed, men stærke kræfter og traditionelle videnskabsidealer trækker i den modsatte retning.

Langt det meste af, hvad der er skævet om arbejderhistorien i de forløbne år har været henvendt til studenter og forskningsmiljøet. Her havde det en funktion: Synsvinklerne var nye. Det var udtryk for brud og fornyelse. Det var kritisk over for begreber og institutioner - og det havde sin styrke i at være udfordrende og provokerende. Denne funktion har arbejderbevægelsens historie ikke mere, først og fremmest fordi det publikum, man talte til, studenterne, er skrumpet voldsomt ind. Det er derfor nødvendigt at generobre sin farlighed og gøre sig klart, hvem man ønsker at henvende sig til. Arbejderhistorien var i sin tid med til at bringe den akademiske interesse uden for universitetet. Nu må tidspunktet være kommet, hvor arbejderhistorien selv kommer uden for murene og får en funktion som kritisk inspirator for dem, det hele handler om; arbejderbevægelsens egne medlemmer.

Dette er ikke kun et spørgsmål om, at akademikerne skal skrive mere forståeligt. Det er et spørgsmål om at fange den store interesse, som man ved findes for arbejderhistorien, f.eks. blandt fagbevægelsens medlemmer. Det gælder om at skabe forbindelseslinier til den lokale arbejderhistorie og til den in-

teresse, som nødvendigvis vil komme, når de fleste danske fagforeninger runder 100 års jubilæet inden for de næste ti år. Et kritisk, inspirerende miljø vil have stor betydning for denne interesse. Det kan også inspirere til at bringe det udfordrende og provokerende element tilbage, hvis forskningen kommer i samarbejde med nye kredse.

Men er det muligt at give arbejderhistorien en sådan ny identitet? Måske er det, som engang var nyt, allerede kørt ind i alt for faste baner. Den kritiske forskning er begyndt at kvæles inde fra og kan selv gå hen og blive historie. Artiklen, der citeredes i indledningen, skulle nemlig blive en nekrolog.

Steen Bille Larsen er medredaktør af bladet Arbejderhistorie og i bestyrelsen af Selskab til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.